

ZARYS HISTORII SOCHOCINA

POCZĄTKI MIASTA – OKRES ŚREDNIOWIECZA

Historia Sochocina sięga czasów średniowiecza. Początkowo była to wieś rycerska położona na historycznym Mazowszu w dawnej ziemi ciechanowskiej¹.

Mazowsze do XII wieku stanowiło część monarchii pierwszych Piastów. Na skutek rozbicia dzielnicowego usamodzielniało się pod rządami lokalnej dynastii – Piastów mazowieckich.

W dniu 1 października 1385 roku ówczesny właściciel Sochocina – Dobiesław wyjednał u księcia Janusza I prawo założenia miasta (lokacji) na miejscu wsi rycerskiej o tej samej nazwie².

Przy zakładaniu miast na ówczesnych ziemiach polskich korzystano ze sprawdzonych wzorców niemieckich, które ogólnie nazywano prawem niemieckim. Dotyczyło to kwestii ustrojowych, gospodarczych i sądowniczych. W miarę rozwoju prawa niemieckiego na ziemiach polskich wykształciło się jego kilka podstawowych odmian. Książęce Mazowsze najczęściej korzystało ze wzorców z pomorskiego Chełmna i takie też prawo zyskał Sochocin.

Dnia 1 października 1385 roku w Ciechanowie, książę Janusz I³ „(...) wynagradzając zasługi Dobiesława kasztelana kruszwickiego i syna jego Krzesława podkomorzego kujawskiego, dziedziców Sanchocino w powiecie ciechanowskim leżącej (...)”⁴ podpisał przywilej lokacyjny dla Sochocina⁵.

W Metryce Księstwa Warszawskiego zapisano: *Civitatem in villa ipsorum Sanchocino [...] iure Culmensi de novo exponendam*⁶. Zapis „iure Culmensi” oznaczało prawo chełmińskie.

W roku 1385 istniała już parafia i było zorganizowane życie religijne poprzez wybudowanie kościoła, wydzielenie przynależnych wsi oraz pobyt stałego duszpasterza. Nie wiadomo, jak wyglądał pierwszy kościół, na pewno jednak był drewniany.

Nadanie prawa miejskiego oznaczało długi proces organizacji nowej jednostki⁷. Przywilej lokacyjny składał się z dwóch podstawowych części: jedna opisywała kwestie prawno-ustrojowe, druga gospodarcze⁸.

¹ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na przestrzeni wieków, Ciechanów-Sochocin 2000*, s. 53.

² S. Pazyra, *Geneza i rozwój miast mazowieckich*, Warszawa 1959, s. 114, 192.

³ Dokument w tłumaczeniu z łaciny.

⁴ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na...*, s. 54.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 53.

⁸ Tamże, s. 54.

Według przywileju książęcego wyłączano obszar miasta i jego mieszkańców spod jurysdykcji prawa książęcego. Powstawał oddzielny sąd miejski z wójtem na czele. Zwalniano mieszkańców od zwykłych (wiejskich) obowiązków na rzecz księcia i ustanawiano nowe⁹. W przywileju lokacyjnym dla Sochocina zapisano prawo posiadania przez miasto łąźni, postrzygalni¹⁰ i wagi. Zwalniano mieszkańców od robocizn i podwód na rzecz księcia. Wymieniono także prawo organizowania targów w niedziele¹¹.

Nadanie praw miejskich nie oznaczało automatycznego przekształcenia Sochocina w miasto. Należało jeszcze wytyczyć rynek, ulice, znaleźć zasadźcę, czyli organizatora miasta. Tenże zazwyczaj stawał się w następnych latach wójtem miasta – najważniejszym urzędnikiem miejskim. Należało także znaleźć chętnych do osiedlenia się w nowym mieście, pomóc w budowie domów. Nowym miastom zazwyczaj nadawano zwolnienia podatkowe przez pierwszy okres działalności.

Miastem zarządzał na co dzień wójt, wraz z ławą miejską (zarząd miejski). Wójt posiadał liczne ekonomiczne przywileje w mieście oraz uprawnienia sądownicze w stosunku do mieszkańców.

Kolejni właściciele tych dóbr, już z rodu Rogalów, wyjednali u księcia ponowny przywilej lokacyjny. Miało to miejsce 10 września 1425 roku¹². Tym razem z pewnością powstało już miasto Sochocin. W 1427 roku w Sochocinie odbył się zjazd możnowładców mazowieckich, co oznaczało, że musiała to być już znacząca miejscowość¹³.

Sochocin stanowił własność prywatną, należąc do możnych rodów mazowieckich. Badacze podkreślają jednak powolny rozwój nowego ośrodka miejskiego. Dopiero wykupienie miasta przez księcia mazowieckiego Janusza II w 1480 roku zmienia historię miejscowości¹⁴. W 1492 roku książę ponowił akt lokacyjny. Określił nowe prawa i obowiązki miejskie. Sochocin zyskał prawa do odbywania dwóch jarmarków rocznie i targów w każdą sobotę¹⁵.

⁹ Tamże.

¹⁰ Maszyna do przerobu sukna.

¹¹ Tamże, s. 55.

¹² Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na przestrzeni wieków, Ciechanów-Sochocin 2000*, s. 57.

¹³ Tamże, s. 58.

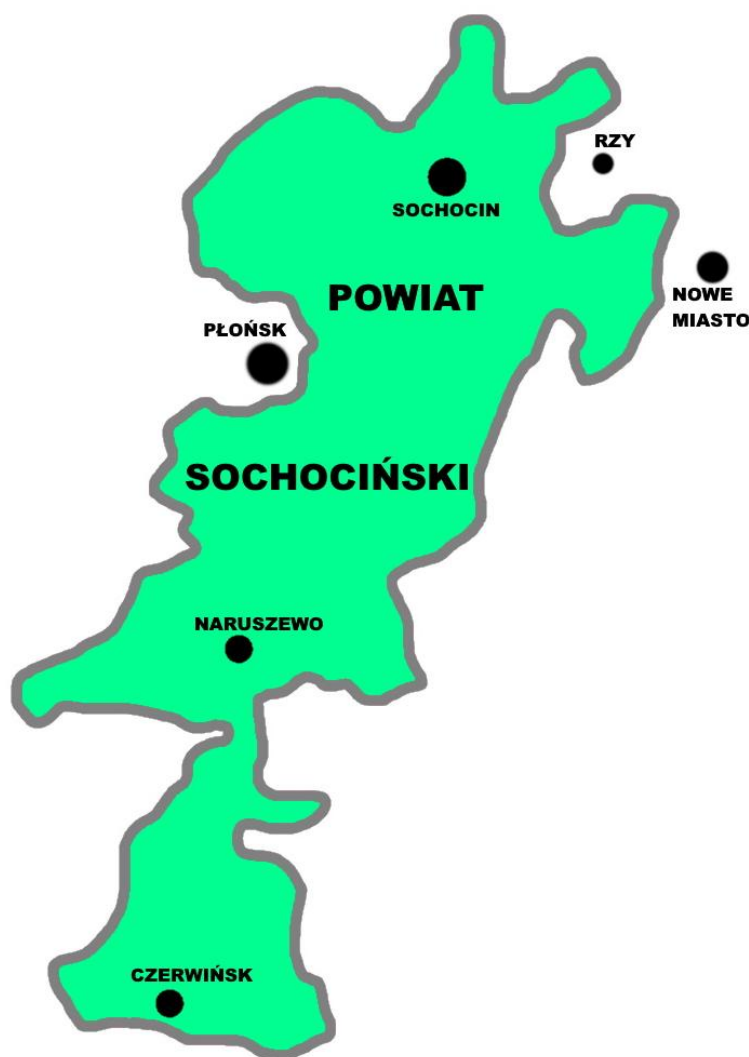
¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże, s. 60.

POWIAT SĄCHOCKI

W 1495 roku książę mazowiecki ustanowił w Sochocinie miejsce odbywania roków (rozpraw) sądowych dla tej części Mazowsza¹⁶. Dawało to niezwykle silny impuls do rozwoju miasta. Roki sądowe oznaczały wyodrębnienie okręgu sądowego. Dało to początek funkcjonującego powiatu sąchockiego. Powiat ten funkcjonował aż do 1795 roku.

Do Sochocina zjeżdżała cyklicznie okoliczna szlachta, aby odbywać posiedzenia sądu ziemskiego – autonomicznego sądu stanu szlacheckiego. Na sąd ziemski składał się sędzia ziemski, podsędek i pisarz¹⁷.

Mapa powiatu sochocińskiego – opracowanie Leszek Zugaj

¹⁶ Tamże, s. 60.

¹⁷ J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1998, s. 118.

CZASY NOWOŻYTNE

W 1526 roku zmarli ostatni książęta mazowieccy. W tej sytuacji nastąpiło włączenie Księstwa Mazowieckiego do Korony Królestwa Polskiego. Powołano województwo mazowieckie podzielone na ziemie oraz powiaty. Sochocin stanowił odtąd miasto królewskie, leżał w województwie mazowieckim, ziemi ciechanowskiej i powiecie sąchockim.

Nowi władcy byli hojni dla Sochocina. W 1533 roku miasto uzyskało zwolnienie od ciężarów podatkowych i danin na okres 6 lat¹⁸.

W 1528 roku król Polski Zygmunt Stary przekazał Sochocin w dożywocie królowej Bonie, która była fundatorką drugiego kościoła w Sochocinie (stary, prawdopodobnie zniszczony rozebrano).

W 1551 roku król Polski Stefan Batory nadał miastu prawa do organizacji dwóch jarmarków rocznie i jednego targu na tydzień.

W 1557 roku król Polski Zygmunt August wydzierżawił klucz sochociński biskupowi plockiemu Andrzejowi Noskowskiemu, miasto pozostało królewszczyzną.

Sochocin podlegał lustracjom dóbr królewskich. Dzięki temu znamy bliżej stan miasta w XVI i XVII stuleciu.

W 1564 roku w Sochocinie naliczono 80 domów płacących podatki. Dochody z miasta i młyna wynosiły w sumie 194 zł i 8 groszy. W 1578 roku mieszczanie płacili 6 zł szosu (rodzaj podatku)¹⁹.

W 1616 roku dobra sochocińskie, wraz z miastem, weszły w skład dóbr stołowych królewskich i podporządkowane były starostwu wyszogrodzkiemu.

Niestety, początek XVII wieku przyniósł upadek miasta. Królewscy lustratorzy zapisali przyczynę tego stanu rzeczy w ten sposób: „(...) dla powietrza, pogorzenia²⁰ częstego i innych przypadków. W Sochocinie nie odbywały się targi i jarmarki. Wiele domów miejskich stało pustych. Ustał handel i rzemiosło²¹.”

W następnych latach miasto odrodziło się, jednak przyszedł okres pustoszących wojen szwedzkich zwanych potopem (1655–1660). W lustracji dóbr królewskich przeprowadzonej

¹⁸ S. Pazyra, *Geneza i rozwój miast mazowieckich*, Warszawa 1959, s. 192.

¹⁹ Tamże, s. 370.

²⁰ Pożarów.

²¹ Tamże.

po wojnie ze Szwecją zapisano: *23 włóki wszystko pusto leżą dla zniszczenia mieszczanków[mieszczan] i żadnego prowentu [zysku] z tegoż miasteczka nie masz*²².

Potop szwedzki przyniósł ogromne zniszczenia, porównywalne ze zniszczeniami z okresu I i II Wojny Światowej. Dodatkowo upadek ustrojowy Rzeczypospolitej doprowadził do ciągłego kryzysu gospodarczego. Nasz kraj przez długie dekady nie mógł podnieść się z upadku. Niewielkie ośrodki miejskie, takie jak Sochocin, w tych warunkach nie miały wielkich szans na rozwój.

Sochocin aż do rozbiorów stanowił majątek królewski zarządzany przez lokalnego starostę królewskiego. Król posiadał też prawo dzierżawy majątków królewskich lub oddanie go w dożywocie.

W XVI i XVII wieku nastąpiła ewolucja zarządzania miastem. W miejsce dawnej ławy miejskiej na czele z wójtem pojawia się burmistrz i magistrat miejski, jako zarząd miejski oraz rada miejska (złożona z rajców). Urząd wójta nadal funkcjonuje, jednak traci on swoje znaczenie²³.

W 1677 roku król Polski Jan III Sobieski potwierdził prawa i przywileje Sochocina²⁴.

Na początku XVIII wieku Rzeczpospolita stała się areną III wojny północnej. Nasz kraj oficjalnie nie uczestniczył w działaniach wojennych, jednak wojska szwedzkie, saskie i rosyjskie walczyły głównie w naszym kraju.

W maju 1702 roku do Sochocina wkroczyły wojska szwedzkie, znane z łupiestwa. Również w następnym roku działania wojenne nie ominęły Sochocina²⁵. W 1705 roku na północne Mazowsze wkroczyły wojska rosyjskie. Wojna trwała w tym terenie do 1708 roku. Przemarsze wojsk doprowadziły do wielkich zniszczeń i dodatkowo przyniosły zarazy²⁶. Jeszcze przez wiele lat trwały walki wewnętrzne, kraj pogrążał się w stagnacji. Sochocin, jako majątek królewski, doznawał dodatkowych krzywd, ponieważ nieopłacani żołnierze królewscy sami wybierali żołąd z majątków królewskich²⁷.

Od połowy XVIII wieku nastąpił okres względnego rozwoju gospodarczego. Jednak nasze państwo z powodu podstawowych wad ustrojowych nie mogło nadrobić tak wielkich zaległości. Według danych z 1777 roku Sochocin liczył 42 domy mieszkalne ze 159 mieszkańcami. Do liczb mieszkańców z pierwszej połowy XVII wieku było jeszcze daleko²⁸.

²² Tamże.

²³ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na* s. 63.

²⁴ Tamże.

²⁵ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na ...*s. 87,

²⁶ Tamże, s. 88.

²⁷ Tamże, s. 88.

²⁸ Tamże, s. 89.

Ówczesne drewniane miasta co jakiś czas były trawione przez pożary. Jeden z nich miał miejsce w 1770 roku²⁹.

Sochocin stanowił w tym okresie ośrodek dóbr królewskich, nadal dzierżawiony różnym magnatom. W latach 70. XVIII wieku był to na przykład Kazimierz Krasieński. Z tytułu dzierżawy wpłacano do kasy królewskiej umówiony czynsz. Nadwyżki z podatków do ludności pobierał dzierżawca³⁰.

W końcu XVIII wieku Rzeczpospolita chyliła się ku upadkowi. W tym okresie nastąpiły też reformy ustrojowe, które zmieniły na przykład status miast królewskich. Powołano komisje porządkowe cywilno-wojskowe poszczególnych ziem i powiatów (1789). Były to organy administracji terenowej. Komisja taka powstała także dla ziemi ciechanowskiej i przystąpiła do pracy. Komisja ta przeprowadziła remont mostu na rzece Wkrze pod Sochocinem³¹. W 1791 roku uchwalono ustawę o miastach, która radykalnie zmieniła status miast królewskich, w tym Sochocina. Ustawa dawała nowe prawa dla mieszczan, zapewniając im dostęp do stanowisk w administracji i wojsku. Powołano magistraty w miejsce wszechwładnych do tej pory starostów królewskich. Urzędy miejskie obsadzono w drodze wyborów. Dla miast była to zupełna rewolucja³².

Czas reform Sejmu Wielkiego zakończył się wkroczeniem wojsk rosyjskich do Polski i powaleniem antyreformatorskiej Konfederacji Targowickiej.

W 1794 roku wybuchła insurekcja kościuszkowska. Na teren Sochocina wkroczyły wojska pruskie. Miejskowa ludność wspomagała polskich powstańców³³. Powstanie jednak upadło, a wraz z nim I Rzeczpospolita. W 1795 roku nastąpił ostateczny rozbiór Polski.

²⁹ Tamże, s. 89.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, s. 90.

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 93.

Fragment mapy północnego Mazowsza z Sochocinem (*Carte de la Pologne Divisee Par Provinces*, France 1772)

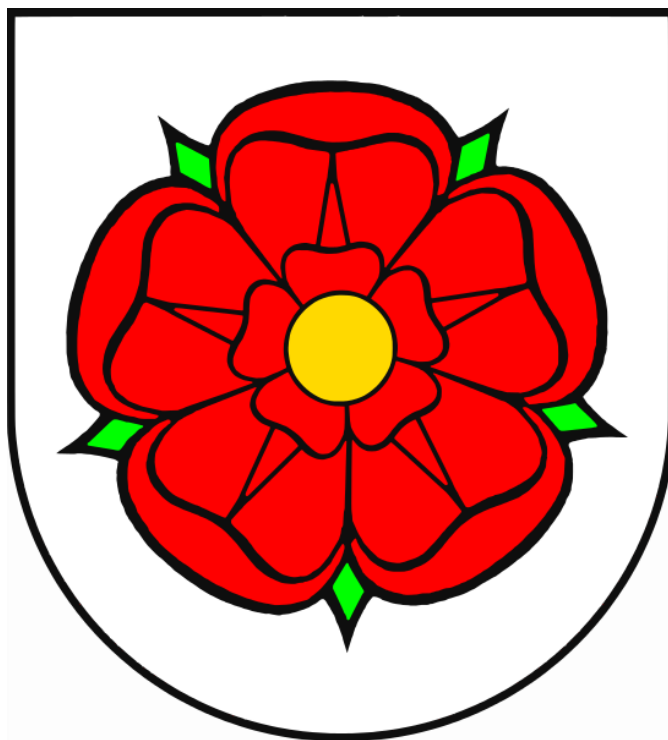
HERB MIASTA

Każde miasto musiało posiadać herb. Również Sochocin używał herbu. Według przekazów pierwszym symbolem miasta była rozeta stanowiąca wzór 5-listnej róży. W kolejnych wiekach używano także 6-listnej róży. Najstarszy odcisk pieczęci pochodzi z 1535 roku i prawdopodobnie był używany już podczas pierwszej lokacji miasta³⁴.

Według badaczy herb ten był czerwony na srebrnym tle. W początkach XIX wieku tego herbu przestano używać i zastąpiono go godłem państwa (taka była tendencja w całym kraju). W połowie XIX wieku próbowano wprowadzić nowy herb, jednak nie został zatwierdzony³⁵. Gdy w 2014 roku nadawano herb dla gminy Sochocin powrócono do dawnych tradycji. Obecnie herbem gminy jest czerwona róża w srebrnym lub białym polu.

³⁴ Szydlik Robert, *Herb gminy Sochocin* (maszynopis), Sochocin 2013.

³⁵ Tamże.

Herb gminy Sochocin nawiązujący do dawnego herbu miejskiego

OKRES ZABORÓW (1795–1918)

W roku 1795 Sochocin, wraz z dużym obszarem Mazowsza, włączono do Królestwa Prus w ramach III rozbioru Polski. Region mazowiecki przyłączono do tak zwanych Prus Nowowschodnich – kolejnej prowincji pruskiej. W nowym podziale administracyjnym nie było już powiatu sąchockiego³⁶.

Miasto liczyło ówczesnie 42 domy i 199 mieszkańców, i należało do mniejszych miast w prowincji. W ustroju miejskim w Prusach główną postacią był burmistrz podległy landratowi (staroście). Władze pruskie starały się maksymalnie wykorzystać gospodarczo zagarnięte tereny, poddać je germanizacji i sprowadzić pruskich osadników³⁷.

W 1806 roku wybuchła kolejna wojna napoleońska³⁸, która przeniosła się na ziemie polskie. Na przełomie 1806 i 1807 roku działania wojenne miały miejsce również na obszarze współczesnej gminy, w rejonie Sochocina³⁹. Na mocy traktatów międzynarodowych z czerwca 1807 roku dawne Prusy Nowowschodnie włączono do nowego państwa powstałego pod egidą napoleońskiej Francji – Księstwa Warszawskiego.

³⁶ Tamże, s. 94.

³⁷ Tamże, s. 95.

³⁸ Wojny rewolucyjnej Francji pod wodzą Napoleona Bonaparte.

³⁹ Tamże, s. 97.

Nowe państwo było zależne od Napoleona Bonapartego i wykorzystane jako zaplecze wojskowe do kolejnych wojen. Wyprawa na Rosję w 1812 roku zakończyła dobrą passę cesarza Francuzów i spowodowała wkroczenie na te obszary wojsk rosyjskich (1813).

Miasto Sochocin borykało się w tym okresie ze stagnacją i zastojem. Stanowiło miasto rządowe zarządzane przez burmistrza zatwierdzanego przez władze zwierzchnie. Wpływy budżetowe miasta były niewielkie i większość z nich pochłaniały koszty administracji⁴⁰.

Zabudowa miasta była w większości drewniana. Domy często padały ofiarą pożarów, tak było na przykład 4 kwietnia 1810 roku, kiedy to w Sochocinie spłonęło 16 budynków⁴¹.

W 1815 roku na gruzach Księstwa Warszawskiego powstało kolejne państwo – Królestwo Polskie – tym razem pod zwierzchnictwem Rosji. Rządowy Sochocin należał do województwa płockiego i obwodu płockiego⁴².

Przełom XVIII i XIX wieku to czas marazmu gospodarczego i licznych wojen, liczba ludności miasta nie rosła zbyt szybko. Wzrastała za to liczba ludności żydowskiej. W 1827 roku Żydzi stanowili już ponad 40% mieszkańców⁴³. Z uwagi na ówczesny system gospodarczy większość mieszkańców miasta utrzymywała się z rolnictwa, mniejsze grupy z handlu czy rzemiosła⁴⁴.

W latach 20. XIX stulecia powstała w Sochocinie pierwsza fabryka sukna, początkowo głównymi fachowcami byli sprowadzeni Niemcy. Jednocześnie w tym okresie ożywiła się gospodarka i Sochocin stawał się także ośrodkiem rzemiosła. W 1830 roku naliczono już 38 rzemieślników w 11 grupach zawodowych⁴⁵.

⁴⁰ Tamże, s. 101.

⁴¹ Tamże, s. 101.

⁴² Tamże, s. 102.

⁴³ Tamże, s. 103.

⁴⁴ Tamże, s. 104.

⁴⁵ Tamże, s. 105.

Sochocin na mapie z 1839 roku (Topograficzna Karta Królestwa Polskiego, Warszawa 1839)

W okresie Powstania Listopadowego (1830-1831) miasto zostało zobowiązane do dostarczenia rekrutów do armii powstańczej. Mieszczanie z Sohocina służyli w 18 pułku piechoty. Miejscowi rzemieślnicy przygotowywali wyposażenie dla wojska (mundury i buty). Fabryka sukna z Sohocina przygotowywała sukno dla armii⁴⁶.

Wojna polsko-rosyjska rozlała się także na obszar północnego Mazowsza. W czerwcu i lipcu 1831 roku rosyjskie wojska dotarły w rejon Sohocina. Doszło do potyczki z Rosjanami. Powstanie wkrótce upadło (jesień 1830). W trakcie działań wojennych doszło do epidemii wśród mieszkańców miasta. W Sohocinie zmarło niemal 70 osób⁴⁷.

⁴⁶ Tamże, s. 107.

⁴⁷ Tamże, s. 108-109.

Kłęska Powstania Listopadowego spowodowała represje carskie. Dodatkowo straty wywołane przemarszami wojsk i rekwizycjami były bardzo duże, bowiem wyceniono je na 12 800 zł, co było zawrotną sumą⁴⁸.

W 1844 roku miasto liczyło 716 mieszkańców, natomiast w 1865 roku już 991. Bardzo szybko rosła liczba ludności żydowskiej. W Sochocinie przebywała też pewna grupa Niemców i Rosjan⁴⁹.

Okres lat 30. XIX wieku to czas upadku przemysłu sukienniczego w Sochocinie. Z drugiej strony przywrócono sochocińskie targi i jarmarki, co przyniosło pewne ożywienie gospodarcze miasta. Od 1850 roku ustanowiono sześć jarmarków rocznie i jeden targ w każdy piątek. W tym okresie w Sochocinie funkcjonował młyn wodny, gorzelnia i dwie karczmy⁵⁰. Od połowy XIX stulecia rolnictwo przestało być dominującym sposobem zarabkowania mieszkańców. Co ciekawe, w 1841 roku miasto przekroczyło liczbę ludności wykazywaną w czasach największego rozkwitu w 1565 roku⁵¹.

Początek lat 60. XIX wieku przyniósł rozbudzenie nastrojów patriotycznych i antyrosyjskich. Ludność często demonstrowała na ulicach przywiązanie do polskości, co spotykało się z represjami. Grupy konspiracyjne rozpoczęły przygotowania do kolejnego powstania.

W początkach 1863 roku władze rosyjskie ogłosiły brankę (pobór) do armii rosyjskiej. Patriotyczna młodzież ukryła się w lasach. Przyspieszyło to wybuch powstania w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku. Mieszkańcy Sochocina i okolic przystąpili do walki. Jednym z nich był szewc z Sochocina – Tomasz Kolbe, który zginął w bitwie pod Rydzewem 5 maja 1863 roku⁵². W powstaniu uczestniczył Stanisław Antoszkiewicz, oraz Adam Słupczyński. Za udział w powstaniu skazano na konfiskatę mienia mieszkańca Sochocina Jakuba Doleńskiego⁵³. Należy też oddzielnie podkreślić rolę ludności żydowskiej Sochocina, która także włączyła się do zrywu niepodległościowego. Należy tu wspomnieć o Samuelu Posnerze, który był synem właściciela fabryki sukna z Kuchar Żydowskich. Pełnił funkcję adiutanta oddziału powstańczego kpt. Ignacego Zembrzyckiego-Strzeleckiego. Posner poległ w bitwie pod Rozwozinami koło Żuromina w dniu 3 czerwca 1863 roku⁵⁴.

⁴⁸ Tamże, s. 109.

⁴⁹ Tamże, s. 109.

⁵⁰ Tamże, s. 110.

⁵¹ Tamże, s. 114.

⁵² Tamże, s. 116.

⁵³ Tamże, s. 116-117.

⁵⁴ Tamże, s. 116.

Powstanie zakończyło się klęską. Spowodowało to kolejne ograniczenia autonomii Królestwa Polskiego i nacisk rusyfikacyjny. Język rosyjski wprowadzono do administracji i szkolnictwa. Mieszkańcy Sochocina zostali zmuszeni do zapłaty kontrybucji za udział w powstaniu⁵⁵.

Lata po Powstaniu Styczniowym to czas licznych reform administracji. Zwiększono liczbę guberni, powołano nowe powiaty. Sochocin włączono do powiatu płońskiego w guberni płockiej (od 1893 roku w guberni warszawskiej).

Po reformie ustroju gminnego, powołaniu nowych powiatów i guberni postanowiono zająć się także kwestią miast, a głównie ich liczbą. W Królestwie Polskim było ich bowiem bardzo dużo, większość z nich powstało jeszcze w średniowieczu i borykały się ze stagnacją gospodarczą. Wynikało to z tego, że miasta obciążano tradycyjnie wieloma opłatami i podatkami. Były to na przykład: targowe, jarmarczne, rogatkowe, kopytkowe, kamienne, dyszlowe, wjazdowe, polanowe i inne⁵⁶. Duże koszty pochłaniała administracja miejska (burmistrz, magistrat). Przy niskiej liczbie ludności miasta, niewielkim zakresie handlu oraz rzemiosła, było to bardzo obciążające i nie pozwalało się rozwijać.

W opublikowanym w dniu 1 czerwca 1869 roku ukazie carskim czytamy: (...) *dostrzegliśmy, że w liczbie 452 miast królestwa, znajduje się wiele takich, które chociażby nazywają się miastami, jednakże z powodu nieznacznej liczby mieszkańców, małego rozwoju przemysłu i niedostateczności dochodów w rzeczywistości nie mają znaczenia miast i niegdyś zaliczane były do nich, dlatego tylko, że według ówczesnych praw miejscowych tylko w miastach dozwolone było prowadzenia handlu i rzemiosł (...)*⁵⁷.

Wydano zatem ukaz carski, według którego polecono „Komitetowi do spraw Królestwa Polskiego”, aby miasta, które *z powodu nieznacznej liczby mieszkańców, małego rozwoju handlu niedostatecznych dochodów nie mają w rzeczywistości znaczenia miast, przemianować na osady miejskie i zastosować wobec nich moc ukazu z dnia 19 lutego 1864 roku o urządzeniu gmin wiejskich jako też wszystkich wydanych w jego rozwinięciu postanowień*⁵⁸. **Na mocy zarządzenia Komitetu Urządzającego Królestwa Polskiego 19 (31) grudnia 1869 roku miasto Sochocin straciło prawa miejskie i zostało przekształcone w osadę miejską. Rozporządzenie weszło w życie w styczniu 1870 roku. Dawne miasto Sochocin włączono do gminy wiejskiej Sochocin**⁵⁹.

⁵⁵ Tamże, s. 117.

⁵⁶ Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1869, s. 473.

⁵⁷ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin na ...*, s. 117.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże.

Władze carskie uzasadniały, że przyczyną odebrania praw miejskich była słaba kondycja gospodarcza Sochocina.

Powszechnie jednak wiadomo, że prawa miejskie odebrano w odwet za patriotyczną postawę mieszkańców w czasie Powstania Styczniowego

Osady miejskie posiadały nadal wiele przywilejów, na przykład prawo do organizacji targów i jarmarków. Mimo, że Sochocin stracił prawa miejskie, to dla mieszkańców i tak stanowił tradycyjne centrum dla okolicznych miejscowości. Do Sochocina przyjeżdżano załatwiać sprawy urzędowe, kupić lub sprzedać towar, zamówić usługę u miejscowego rzemieślnika. Ożywienie gospodarcze widoczne w latach po Powstaniu Styczniowym spowodowało wzrost liczby mieszkańców i ich zasobności. Tradycyjnie wzrastała liczba ludności żydowskiej.

W drugiej połowie XIX wieku w Sochocinie zaczął rozwijać się przemysł. Wszystko zaczęło się od jednego z rzemieślników, który z powodzeniem rozpoczął produkcję guzików. Jego pomysł podchwycili inni, a także sochocińscy Żydzi. W tym okresie intensywnie rozwijały się fabryki konfekcyjne w Łodzi i Warszawie. Istniało więc zapotrzebowanie na guziki. W końcu XIX wieku tym fachem zajmowało się już niemal 500 osób. Guziki wytwarzano głównie z muszli. Zajmowały się tym całe rodziny. Przemysł guzikarski kwitł w Sochocinie aż do lat 60. XX wieku.

W okresie powojennym w miejsce prywatnych firm dominowały jednak zakłady spółdzielcze⁶⁰.

⁶⁰ Paszkiewicz Joanna, *Z bogactw natury, sochocińskie guziki*, Płock 2009, s. 30-35.

W Imieniu Najjaśniejszego

A L E X A N D R A II-go,

CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYI, KRÓLA POLSKIEGO,

WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,

etc., etc., etc.,

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

Na zasadzie NAJWYŻSZEGO ukazu z dnia 1 czerwca 1869 r., o przemianowaniu osiadłości niemających charakteru miejskiego w gubernijach Królestwa Polskiego na osady,—komitet urządzający, na przedstawienie członka-zawiadującego czynnościami komitetu urządzającego, postanowił i stanowi:

I. Istniejące w gubernji płockiej miasta: Bodzanów, Drobin i Bielsk w powiecie płockim; Sochocin, Czerwinsk i Nowe-Miasto w powiecie płońskim; Skempe, Bobrowniki i Kikoł w powiecie lipnowskim; Dobrzyń nad Drwęcą w powiecie rypińskim; Kuczbork, Szrensk i Radzanów w powiecie mławskim; Biezuń, Żuromin i Raciąż w powiecie sierpeckim; Janów i Chorzele w powiecie prasnyszkim,—zamienić na osady, z zastosowaniem następujących środków co do urządzenia w nich zarządu gminnego, w ścisłem zastosowaniu się do NAJWYŻSZEGO ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) 1864 r.

1. w powiecie płockim:

Osadę Bodzanów włączyć do składu gminy Monkolin; osadę Drobin do gminy Drobin i Bielsk do gminy Kleniewo.

2. w powiecie płońskim:

Sochocin włączyć do gminy Smarzewo z przemianowaniem tej ostatniej na gminę Sochocin; Czerwinsk do gminy Sielce i Nowe-Miasto do gminy Modzele.

Akt odebrania praw miejskich Sochocinowi (*Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1869, s. 471)

W 1905 roku w Królestwie Polskim wybuchły liczne strajki i zamieszki antyrosyjskie. Ludność powszechnie domagała się nauki w języku polskim. Również w gminie Sochocin żądano nauki w języku polskim.

W roku 1914 wybuchła I Wojna Światowa. W 1915 roku powiat płoński stał się widownią gwałtownych walk niemiecko-rosyjskich. Przez wiele miesięcy trwały walki pozycyjne, które przyniosły bardzo duże zniszczenia. W lipcu 1915 roku Sochocin został zajęty przez wojska niemieckie⁶¹ i taki stan rzeczy trwał do listopada 1918 roku.

Lata 1915–1918 były niezwykle trudne dla mieszkańców. Kryzys gospodarczy i epidemie powodowały spadek liczby ludności. Wprowadzono kartki żywnościowe. Okres ten spowodował jednak rozkwit polskiego szkolnictwa i życia społecznego, powstały polskie stowarzyszenia. Również w Sochocinie powstały polskie szkoły i liczne organizacje społeczne⁶².

W 1908 roku ks. Wincenty Chabowski rozpoczął budowę czwartego w dziejach prawie 600-letniej parafii, kościoła. Przy ofiarnej pomocy parafian, mimo trudnych lat I Wojny Światowej, po dziesięciu latach ukończono budowę pięknej, neogotyckiej świątyni, która służy nam do dnia dzisiejszego. Dnia 13 października 1918 r. uroczystej konsekracji dokonał biskup płocki Antoni Julian Nowowiejski przy udziale 30 kapłanów i około 10 tys. zgromadzonych wiernych. Bierzmowanie z tej okazji przyjęło 4112 osób. Budowniczy świątyni, ks. Wincenty Chabowski, zginął męczeńską śmiercią w niemieckim obozie Dachau.

OKRES MIĘDZYWOJENNY

Jesienią 1918 roku Polska odzyskała niepodległość. Powiat płoński, wraz z gminą Sochocin i osadą Sochocin, wszedł w skład województwa warszawskiego⁶³.

W sierpniu 1920 roku w rejonie Sochocina miały miejsce gwałtowne walki z wojskami bolszewickimi. Walki w rejonie Sochocina należały do jednych z najważniejszych w tej wojnie. Pierwszą polską kontrofensywą w kluczowym momencie tej wojny były działania 5. Armii generała Władysława Sikorskiego, które nazwane zostały później Bitwą nad Wkrą. Generał Sikorski pisał w swoich wspomnieniach o tych decydujących momentach: *Skierowując 13 sierpnia gen. Krajowskiego do okolic Sąchocina,*

⁶¹ Tamże, s. 126.

⁶² Tamże, s. 129.

⁶³ Dziennik Praw Państwa Polskiego, nr 65, poz. 395.

zdawaliśmy sobie sprawę z trudności, jakie jemu i prowadzonej przez niego grupie przypadną przez to w udziale⁶⁴.

Walki w rejonie Sochocina należały do bardzo ciężkich. W opracowaniu tego tematu znalazł się następujący zapis: *Gdy gen. Krajowski stwierdził, że skrzydło 15 Armii Korka jest odslonięte, przerwał marsz ku północy i zarządził odwrotny ruch swoich oddziałów, by uderzyć na skrzydło 15 Armii w rejonie Sochocin–Ojrzeń. Późną nocą z 14 na 15 sierpnia 145 pp ppłk. Rachmistruka, idący w przedniej straży 18 DP, uderzył na Sochocin. Zdobył go o godz. 3 nad ranem w boju na bagnety, tracąc 6 oficerów i 60 żołnierzy*⁶⁵.

W walkach pod Sochocinem poległo lub zmarło na skutek ran 16 żołnierzy Wojska Polskiego (14–16 sierpnia 1920)⁶⁶.

Mieszkańcy Sochocina pomagali żołnierzom w okresie walk. W monumentalnym dziele dotyczącym udziału ludności cywilnej w wojnie 1920 roku czytamy: *Mieszkańcy Sochocina, pomagając polskim żołnierzom w spaleniu mostu na Wkrze, uniemożliwili bolszewikom szybkie zajęcie Płońsk, klucza całego lewego skrzydła 5 Armii*⁶⁷. Wielu polskich żołnierzy poległo w walkach w rejonie Sochocina. Na miejscowym cmentarzu parafialnym złożono im hołd, wznosząc pomnik z napisem „Poległym bohaterom w obronie wiary i Ojczyzny, dnia 17 sierpnia 1920 r.”⁶⁸.

W okresie międzywojennym Sochocin zachował status osady miejskiej. Według danych z pierwszego spisu powszechnego z 1921 roku, Sochocin liczył 148 domów mieszkalnych oraz 1638 mieszkańców. Była to największa miejscowość gminy. Wyróżniała się także wielokulturową ludnością. Dominowali jednak katolicy, których było 1202, dodatkowo w osadzie mieszkało 406 wyznawców religii mojżeszowej oraz 30 ewangelików. Pod względem narodowościowym wyróżniano 1253 Polaków, 378 Żydów i 7 Niemców⁶⁹.

Przez cały omawiany okres Sochocin stanowił siedzibę władz gminy, główną miejscowość gminy. Mimo braku posiadania praw miejskich, Sochocin pełnił rolę lokalnego ośrodka handlowo-usługowego. Osada specjalizowała się w produkcji guzików, czyli rozwojem drobnego przemysłu. Ta specjalizacja wyróżniała Sochocin spośród innych podobnych ośrodków północnego Mazowsza. Odbływały się tutaj także targi na bydło, konie

⁶⁴ Władysław Sikorski, *Nad Wisłą i Wkrą, studium z polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku*, Warszawa 2015, s. 184.

⁶⁵ Janusz Szczepański, *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa 1995, s. 271.

⁶⁶ Lista strat Wojska Polskiego, Polegli i zmarli w wojnach 1918–1920, Wojskowe Biuro Historyczne 1934.

⁶⁷ Janusz Szczepański, *Spółeczeństwo polskie w walce z najazdem bolszewickim w 1920 roku*, Warszawa-Pułtusk 2000, s. 365.

⁶⁸ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin...*, s. 134.

⁶⁹ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, województwo warszawskie, s. 123.

i nierogaciznę. Źródła podają o funkcjonowaniu elektrowni. Poniżej wykaz działalności gospodarczych według branż na podstawie danych z 1929 roku⁷⁰:

Rodzaj działalności	Liczba przedsiębiorców
Akuszerka	1
Apteka	1
Bednarz	2
Bielizna-pracownie	1
Sklepy bławatne	4
Cegielnie	1
Cieśle	2
Czapnicy	1
Emaliowane naczynia (sprzedaż)	1
Zakłady fotograficzne	1
Fryzjerzy	2
Galanteria	2
Guziki – wyrób	12
Jadłodajnie	3
Kolonialne artykuły	2
Kołodzieje	1
Kowale	3
Krawcy	1
Młynarze	1
Murarze	3
Ogrodnicze zakłady	1
Olejarnie	2
Pasza (sprzedaż)	1
Piekarze	3
Piwiarnie	2

⁷⁰Księga Adresowa Polski wraz z Wolnym Miastem Gdańskiem Dla Handlu, Przemysłu, Rzemiosła i Rolnictwa 1929, Warszawa 1930, Sochocin.

Rzeźnicy	6
Komunikacja samochodowa	2
Spirytualia	1
Sklepy spożywcze	9
Stolarze	2
Szewcy	3
Wyszynk trunków	2
Zboże (handel)	2
Żelazo (handel)	2

W sumie w osadzie miejskiej Sochocin działało niemal 90 różnego rodzaju podmiotów gospodarczych, najwięcej w branży guzikarskiej.

W dziedzinie rozwoju społecznego Sochocin także wyróżniał się na tle innych podobnych ośrodków w regionie. Wszystko za sprawą liczego grona społeczników sochocińskich (kierownik szkoły, sekretarz gminy i wiele innych osób). W Sochocinie założono Straż Pożarną (od 1911 roku), która posiadała własną remizę. Działały także hufce Wychowania Fizycznego, dwa kluby sportowe (męski i żeński), koła Przysposobienia Wojskowego oraz oddział „Strzelca”⁷¹.

W Sochocinie działało także Kółko Rolnicze, Koło Gospodyń Wiejskich, Związek Młodej Wsi, Związek Harcerstwa Polskiego, Polski Czerwony Krzyż, Liga Obrony⁷².

W okresie międzywojennym Sochocin był jedną z trzech miejscowości w powiecie płońskim, które posiadało światło elektryczne⁷³.

Tuż przed II Wojną Światową, gdy groziło niebezpieczeństwo wojny, rósł patriotyzm mieszkańców, świętowano rocznice narodowe, budowano pomniki. Efektem tego było wpojenie ducha patriotyzmu i odpowiedzialności, który tak bardzo przydał się w czasie nadchodzącej wojny.

⁷¹ *Przebój, Ilustrowane czasopismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym*, nr 6 z 1931 roku, s. 18.

⁷² Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin....*, s.141-144.

⁷³ Tamże, s. 140.

II WOJNA ŚWIATOWA

Dnia 1 września 1939 roku wybuchła II Wojna Światowa. Wojska polskie bohatersko broniły kraju, jednak przewaga niemiecka była zbyt duża. W ciągu kilku dni Sochocin został zajęty przez okupantów.

Na mocy dekretu A. Hitlera z 8 października 1939 roku północne Mazowsze zostało wcielone bezpośrednio do III Rzeszy. Powołano rejencję ciechanowską, wraz z powiatem płońskim. Rejencja ta wchodziła w skład niemieckiej prowincji Prusy Wschodnie. Wszystkie polskie urzędy i instytucje zostały rozwiązane. Rozpoczął się czas dyskryminacji ludności polskiej i faworyzowania Niemców. Język niemiecki stał się językiem urzędowym. Niemcy aresztowali i zamordowali wielu polskich patriotów z Sochocina.

Te represje miały miejsce już jesienią 1939 roku. Niemcom zależało na zniszczeniu elit społecznych. Jednym z pierwszych aresztowanych był Bronisław Ciosek – nauczyciel z Sochocina, aptekarz Włodzimierz Hermanowicz oraz właściciel sklepu Michał Michalski⁷⁴.

Na porządku dziennym były aresztowania i umieszczanie w niemieckich obozach pracy. Rozpoczęto planową akcję wywłaszczania polskiej ziemi, którą mieli przejąć niemieccy osadnicy. Okupacja to czas licznych prześladowań. Faszysta wprowadzili wiele ograniczeń dotyczących praktyk religijnych. Na szykany szczególnie narażeni byli sochocińscy kapłani: ks. Alojzy Poszwa, proboszcz od 1940 roku i wikary Józef Batog.

Szczególnie bolesnym przeżyciem było wysiedlenie mieszkańców, które miało miejsce 16 marca 1941 r. Do niemieckich obozów w Pomiechówku i Modlinie wywieziono połowę ówczesnych mieszkańców parafii Sochocin, wszystkich, tj. około 500 Żydów oraz 2200 Polaków z Sochocina, a z okolic głównie ziemianstwo i inteligencję. Po dwóch tygodniach część wysiedlonych wróciła do domu.

III Fort w Pomiechówku to jedno z najbardziej ponurych miejsc na Mazowszu podczas okupacji. Miejsce to jest naznaczone cierpieniem i śmiercią tysięcy Polaków i Żydów⁷⁵.

W tamtym okresie wielką odwagą wykazał się Wacław Ciosek – właściciel młyna w Gutarzewie (gmina Sochocin) oraz dawny wójt gminy Sochocin. Wacław Ciosek potajemnie dowoził do Fortu żywność dla uwięzionych mieszkańców gminy. Pomagał też

⁷⁴ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin...*, s. 153.

⁷⁵<https://www.forttrzcipomiechowek.org/facts> [dostęp 06.02.2019]

więźniom warszawskiego getta oraz partyzantom. W czerwcu 1944 roku został aresztowany przez gestapo i zakatowany pałkami na śmierć 30 lipca 1944 roku⁷⁶.

Na obszarze gminy Sochocin także funkcjonowały niemieckie obozy: w Smardzewie i Kucharach Żydowskich. Powstały już w 1940 roku i jednorazowo przetrzymywały po kilkadziesiąt osób zmuszanych do niewolniczej pracy⁷⁷.

Mimo groźby represji wielu mieszkańców Sochocina i gminy Sochocin przystąpiło do konspiracji. Miała ona różne oblicza, od konspiracyjnej nauki po czynną walkę⁷⁸. Organizowano tajne nauczanie przez Tajną Organizację Nauczycielską (TON). Tą organizacją w gminie Sochocin kierowała Maria Strużyńska. Mimo niebezpieczeństw TON w rejonie Sochocina odniósł wielkie sukcesy⁷⁹.

W rejonie Sochocina działała także Armia Krajowa, mimo że warunki działalności na obszarach wcielonych do III Rzeszy były szczególnie trudne. Komendantem placówki AK w Sochocinie był początkowo Władysław Hermanowicz „Carlo”, następnie Tadeusz Krzywicki „Chrobry”. Placówka podlegała ośrodkowi o nazwie „Ogród”, natomiast ośrodek podlegał obwodowi z dowództwem w Płońsku (kryptonim „Ba”). Dodatkowo w Sochocinie funkcjonował punkt łączności AK⁸⁰.

W Sochocinie funkcjonowały także struktury Narodowych Sił Zbrojnych⁸¹.

OKRES POWOJENNY

W dniu 18 stycznia 1945 roku Sochocin został zajęty przez wojska Armii Czerwonej (193 dywizję piechoty gwardyjskiej). Obszar gminy był w dużym stopniu zdewastowanym. W okresie wojny Sochocin stracił dużą część mieszkańców, niemal wszystkich Żydów⁸².

Po wojnie władzę przejęły siły komunistyczne. Sochocin odbudowywał się ze zniszczeń wojennych. Był to okres kryzysu gospodarczego, biedy, racjonowania żywności. Sochocin z wolna wracał do normalnego życia. Otworzono agencję pocztową, aptekę, szkołę podstawową, przedszkole, punkt sanitarny⁸³.

Brak ludności żydowskiej spowodował duży wyłom w miasteczku. Zabrakło wielu sklepikarzy, usługodawców. Rozwinął się natomiast polski handel. Następnie ograniczono

⁷⁶<https://www.forttrzezipomiechówek.org/news/%E2%80%9Ekto-pamieta-waclawa-cioska%E2%80%9D> [dostęp 10.02.2020]

⁷⁷ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin....*, s. 148.

⁷⁸ Tamże, s. 154.

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Tamże, s. 156.

⁸¹ Tamże, s. 157.

⁸² Tamże, s. 160.

⁸³ Tamże, s. 183.

prywatną działalność gospodarczą. Władze promowały spółdzielcze i państwowe przedsiębiorstwa. Skutkiem takich działań były ciągłe braki towarów w sklepach i niska jakość obsługi.

Po zakończeniu wojny nastąpiło odrodzenie miejscowego guzikarstwa. Sposób produkcji nie uległ zmianie. Wykorzystywano proste narzędzia, w produkcji uczestniczyło od trzech do pięciu osób. Warsztaty znajdowały się w domach lub w zabudowaniach gospodarczych. Mieściły się przy ulicach: Płońskiej, Szkolnej, Wojska Polskiego. Sposób sprzedaży wyrobów także nie uległ zmianie. Sprzedawano je do sklepów w całej Polsce, do hurtowni, handlowano na warszawskich bazarach. Wkrótce jednak władze państwowe zaczęły ograniczać prywatną inicjatywę. W latach 50. XX wieku zaczął się kryzys miejscowego przemysłu guzikarskiego. Doszło nawet do aresztowania miejscowych guzikarzy⁸⁴.

Tradycje guzikarskie próbowała kontynuować Spółdzielnia Pracy „Wkra” powstała w 1956 roku. Jednak nowe technologie wytwarzania guzików doprowadziły do ostatecznego upadku miejscowych tradycji guzikarstwa. W 1970 roku Spółdzielnia „Wkra” przekształciła się w Chemiczną Spółdzielnię Pracy „Wkra”. Rok później połączono ją z warszawską spółdzielnią „Tłoczywo”. Produkowano w niej przedmioty z tworzyw sztucznych. W czasach świetności przedsiębiorstwo zatrudniało 500 osób⁸⁵. W ten oto sposób w Sochocinie cały czas działał przemysł.

Sochocin cały czas pamięta o swoich tradycjach, czego przykładem jest Izba Pamiątkowa Guzikarstwa i publikacje na ten temat promowane przez gminę Sochocin.

W powojennym Sochocinie zapoczątkowano powszechną elektryfikację (przed wojną i w okresie II wojny część Sochocina była już oświetlona)⁸⁶.

Rozwinięty niegdyś samorząd osady Sochocin został ograniczony. W 1950 roku wszelki samorząd lokalny został zlikwidowany⁸⁷. Sochocin do 1954 roku stanowił siedzibę władz gminy, która była już tylko jednostką jednolitej administracji państwowej.

W 1954 roku przeprowadzono reformę administracji lokalnej. W miejsce gmin powołano gromadzkie rady narodowe – niewielkie jednostki administracyjne⁸⁸. Podczas tej reformy powołano gromadę Sochocin z siedzibą w Sochocinie⁸⁹. Gromada Sochocin funkcjonowała do 1972 roku.

⁸⁴ Paszkiewicz Joanna, *Z bogactw natury, sochocińskie guziki*, Płock 2009, s. 36-37.

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ Michał Marian Grzybowski, Aleksander Kociszewski, *Sochocin....*, s. 195.

⁸⁷ Dziennik Ustaw, 1950, nr 14, poz. 130.

⁸⁸ Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191.

⁸⁹ Dz. U. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

W 1972 roku władze państwowe przeprowadziły kolejną reformę podziału administracyjnego. W miejsce gromad powołano duże gminy, tak jak to już było w poprzednich okresach.

W nowym podziale administracyjnym Sochocin ponownie stał się ośrodkiem administracyjnym⁹⁰. Wybór Sohocina na siedzibę władz gminnych był zupełnie naturalny. Była to największa miejscowość w okolicy z zachowanymi wieloma funkcjami usługowymi i handlowymi. W Sohocinie umiejscowiono Zbiorczą Szkołę Gminną. Funkcjonował ponadto posterunek Milicji Obywatelskiej, Spółdzielnia Oszczędnościowo-Pożyczkowa (w następnych latach jako Bank Spółdzielczy), Międzykółkowa Baza Maszynowa (w następnych latach Spółdzielnia Kółek Rolniczych), Ośrodek Zdrowia, punkt apteczny, Urząd Stanu Cywilnego⁹¹. W tej miejscowości siedzibę posiadała Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska – najważniejsza instytucja handlowo-usługowa w każdej gminie. Miejscowy GS SCh posiadał liczną sieć sklepów i punktów usługowych właśnie w Sohocinie. Wszystko to pozwalało zachować rangę Sohocina, jako ośrodka administracyjno-handlowo-usługowego przypominającego charakterem miasto. Podtrzymał się także typowy dla miast układ urbanistyczny. Duża część mieszkańców utrzymywała się z zajęć pozarolniczych.

SOCHOCIN WSPÓŁCZESNY

W 1990 roku rozpoczął się kolejny etap rozwoju Sohocina. Dzięki ustawie o samorządzie terytorialnym, gmina Sochocin ponownie mogła cieszyć się samorządnością. Wolność gospodarcza przyczyniła się do wzrostu zamożności mieszkańców.

Od 1 stycznia 1999 roku gmina Sochocin należy do województwa mazowieckiego i powiatu płońskiego⁹².

Przez Sochocin przebiega droga krajowa nr 50. Miejscowość stanowi siedzibę władz gminy, znajdują się tutaj liczne sklepy i zakłady usługowe. Sochocin zachował zabudowę typową miejską, z rynkiem, ulicami i chodnikami. Na rynku w Sohocinie znajduje się zabytkowy kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela. Sochocin nie jest obecnie ośrodkiem miejskim, jednak spełnia wszystkie cechy ośrodka miejskiego.

⁹⁰Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312 i Dz. U. WRN w Warszawie 1972 nr 12 poz. 20.

⁹¹ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział Otwock, PWRN Warszawa, sygn. 4453.

⁹² W latach 1975-1998 Sochocin należał do małego województwa ciechanowskiego, powiat płoński nie istniał.